

Mentale modellen in een lerende basisschool

*“We zijn wat we denken. Alles wat we zijn komt met
onze gedachten.
Met onze gedachten maken we de wereld”
Boeddha*

Jan Jutten
www.natuurlijkleren.org

1. INLEIDING

Een lerende basisschool is erop gericht om het vermogen te vergroten voortdurend nieuwe kennis, expertise en vaardigheden te ontwikkelen om beter te kunnen inspelen op de veranderende omstandigheden. Dat betekent dat mensen in een lerende school willen leren doen wat ertoe doet.

Leren leren is belangrijk; het lerende kind en de lerende leerkracht staan centraal in zo'n school. De mensen maken de school. Immers: de school als organisatie kan alleen leren doordat de mensen die in die school werken leren: individueel en gezamenlijk.

Bij het opbouwen van een lerende basisschool wordt gewerkt aan de vijf disciplines, zoals die door Peter Senge zijn beschreven:

- **persoonlijk meesterschap**

Het voortdurend verhelderen en verdiepen van de eigen visie en het richten van de energie op wat we willen bereiken. Deze discipline wordt gedragen door een creatieve spanning tussen visie en realiteit. Persoonlijk meesterschap betekent onder meer binnen de kaders van de school zelf een stempel te kunnen drukken op het werk: zelf leven en niet geleefd worden! Je afvragen wat je graag zou willen (leren) en actie ondernemen om dit voor elkaar te krijgen: pro-actief gedrag i.p.v. reactief.

reactief

pro-actief

- **een gezamenlijke visie opbouwen**

Hiermee wordt antwoord gegeven op de vragen als: "Waarom zijn wij een team? Hoe willen we een team zijn? Wat willen we op onze school creëren? Waar willen we naar toe ontwikkelen?" Het is tevens een manier om de betrokkenheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid van ieder te ontwikkelen voor wat men als organisatie wil. Daartoe is het onder meer nodig om de gezamenlijke visie te koppelen aan de persoonlijke visie van de medewerkers in de organisatie. Medewerkers moeten zich in de visie van de school kunnen herkennen.

- **mentale modellen**

Diepgewortelde overtuigingen of beelden over de werkelijkheid en hoe we daarin dienen te handelen. Het zijn onze zekerheden, onze "gewoontewijsheden". Voor zover ze met het werk te maken hebben, worden ze ook wel subjectieve werkconcepten genoemd.

- **teamleren**

Collectieve kwaliteiten van een team mogen niet achterblijven bij de individuele competenties van de leden waaruit dat team bestaat. Met en van elkaar leren kan veel opleveren. Deze discipline vraagt om goede communicatieve vaardigheden: openheid, feedback geven en ontvangen, dialoog i.p.v. discussie. Een van de meest effectieve voorbeelden van teamleren is de Professionele Leer Gemeenschap (PLG).

- **systeemdenken**

Systeemdenken is gericht op het beter begrijpen van onze complexe werkelijkheid. We kunnen de werkelijkheid pas beïnvloeden in positieve zin als we die werkelijkheid begrijpen. De wereld om ons heen is geen optelsom van losse elementen en gebeurtenissen, maar bestaat uit relaties daartussen. Allerlei krachten en processen in de school hangen met elkaar samen en beïnvloeden elkaar. Oorzaken zijn gevolgen en gevolgen zijn ook oorzaken!

Deze vijf disciplines hangen nauw met elkaar samen. Het ontwikkelen van een gezamenlijke visie vraagt om teamleren. Binnen het teamleren is het goed omgaan met en het verhelderden van mentale modellen onmisbaar. Teamleren moet door middel van systeemdenken leiden tot het beter begrijpen van onze werkelijkheid. Daardoor zijn we beter in staat onze visie te realiseren.

De vijf disciplines zijn op alle niveaus in het onderwijs toepasbaar: in de klas bij het werken met kinderen, op schoolniveau, bovenschools en op het niveau van de overheid.

In dit artikel zal worden ingegaan op de betekenis van mentale modellen bij het werken aan en in een lerende basisschool. Met name bij de diverse vormen van teamleren (zoals de PLG) spelen mentale modellen een cruciale rol.

In paragraaf 2 wordt het begrip nader verklaard. Vervolgens komt in paragraaf 3 aan de orde hoe mentale modellen ontstaan. Het begrip inferentieladder (ofwel conclusieladder) is daarbij van belang. Paragraaf 4 beschrijft enkele mogelijkheden voor leiders om met mentale modellen aan de slag te gaan. Het artikel wordt afgesloten met de vraag wat het werken aan mentale modellen kan opleveren. (paragraaf 5)

Dan zal wellicht duidelijk zijn, dat het werken met mentale modellen voor het werk (maar ook voor het leven in het algemeen) inderdaad veel kan opleveren. Het is echter ook een moeilijke discipline. Weinigen hebben geleerd om goed te reflecteren, om zich te bezinnen op eigen overtuigingen en op het gedrag dat daaruit voortvloeit. We zien wellicht voor het eerst wat we onszelf en anderen hebben “aangedaan” door “automatisch” en incompleet te denken.

Bovendien, als we een glimp van onze mentale modellen hebben opgevangen, is het niet zonder meer duidelijk hoe we anders kunnen handelen. Immers: ***mensen laten zich liever leiden door ondeugdelijke zekerheden dan door pijnlijke helderheid....!***

Bewustwording kan echter in elk geval wel een eerste aanzet geven.....

2. MENTALE MODELLEN: WAT ZIJN DAT?

Mentale modellen zijn onze waarheden, onze innerlijke beelden van hoe de zaken in elkaar zitten. Het zijn voorstellingen die we hebben van de wereld om ons heen en hoe de dingen in die wereld gebeuren. Ze bieden ons een houvast en zekerheid. Deze modellen beletten ons tegelijkertijd om anders dan op de vertrouwde manier te denken en te doen en dus ook om echt te leren.

“To break a mental model is harder than splitting the atom

– Albert Einstein

Ze hebben betrekking op onszelf, op andere mensen (b.v. kinderen, collega's), op het werk en op vele andere aspecten van het leven. Mentale modellen bepalen wat we zien, als een soort venster dat onze kijk op de wereld begrenst en vervormt. We observeren selectief op grond van onze overtuigingen! Als een groepje van vier mensen over straat loopt, zien ze allemaal hetzelfde en toch zien ze alle vier iets anders.....Onze beelden werken als filters, waardoor we de werkelijkheid anders zien dan hij is.

Mentale modellen bepalen echter niet alleen hoe we de wereld zien en interpreteren, maar ook hoe we daarnaar handelen. Ze geven gestalte aan onze daden. De wijze waarop iemand in school zijn werk verricht, wordt dus voor een groot deel bepaald door de mentale modellen, het eigen werkconcept. Als iemand bijvoorbeeld van mening is, dat een collega onbetrouwbaar is, zal hij/zij daar ook naar handelen. Als een leerkracht ervan overtuigd is, dat Pietje dom is, zal ze op basis van deze overtuiging handelen t.o.v. Pietje.

Mentale modellen sturen dus onze waarneming én ons handelen. Zo creëren we de wereld zoals we denken dat die is: “what you see is what you get”: self fulfilling prophecy.

Enkele voorbeelden van mentale modellen, zoals we die in een school tegenkomen:

- Als beginnende leerkracht kan ik beter mijn mond houden
- De schoolleider is degene die de problemen oplost
- Gevoelens uiten is een teken van zwakte
- Als leren boeiend is, leren de kinderen niks....
- Ouders hebben weinig belangstelling voor wat er op school gebeurt
- Onderwijs is vooral kennisoverdracht
- Er moet dynamiek in de tent blijven, rust is achteruitgang
- Een school is heel iets anders dan een bedrijf
- Kinderen kunnen niet zelfstandig leren
- Een goede leerkracht maakt weinig/geen fouten

Deze modellen kunnen zo sterk zijn, dat ze het handelen in het werk voor een groot deel sturen. Als een leerkracht vindt, dat de schoolleider degene is die de problemen in school oplost, zal hij weinig eigen initiatief nemen om knelpunten aan te pakken.

Als je ervan uitgaat (mentaal model) dat de ander toch niets doet met jouw ideeën, zul je er niet snel mee voor de dag komen. Zo zijn er tal van voorbeelden. Vaak treedt dan het effect van de *self-fulfilling prophecy* in werking.

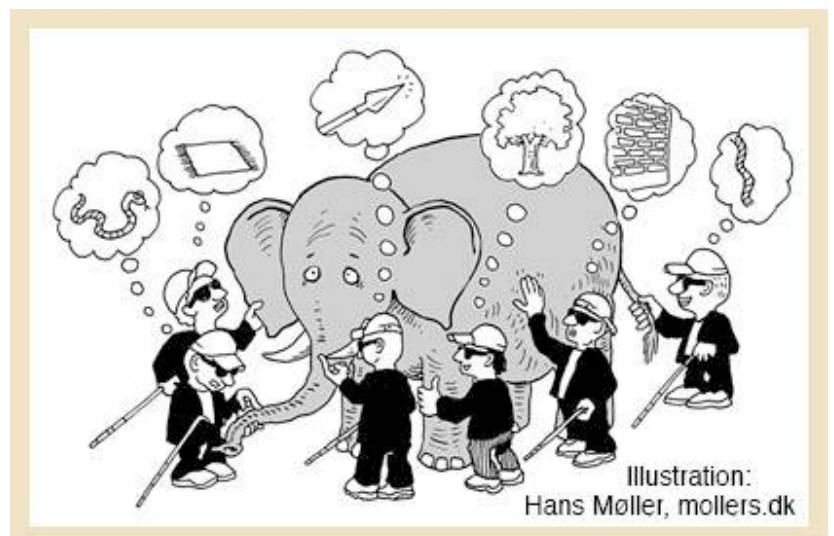
Mentale modellen zijn op zichzelf niet goed of fout. Met de meeste is niets mis. We hebben ze bovendien heel hard nodig in ons leven. Het is echter van belang om je ervan bewust te zijn dat jouw waarheid ook daadwerkelijk *jouw* waarheid is en niet *dé* waarheid! De problemen beginnen op het moment dat we deze twee met elkaar verwisselen.

Het enige dat we van de waarheid zullen weten is dat we dé waarheid nooit zullen weten.

We hebben allemaal enkele stukken van een hele grote legpuzzel. Velen denken dat hun stukken de complete puzzel vormen.

Het gaat erom je van je mentale modellen bewust te worden en om na te gaan of deze modellen wel juist zijn, ze voortdurend te onderzoeken in overleg met anderen.

In scholen ontstaan nogal eens problemen doordat verschillende leerkrachten dezelfde gebeurtenis heel anders ervaren en beschrijven. Ook dit heeft te maken met verschillende mentale

modellen. We zien gebeurtenissen anders.

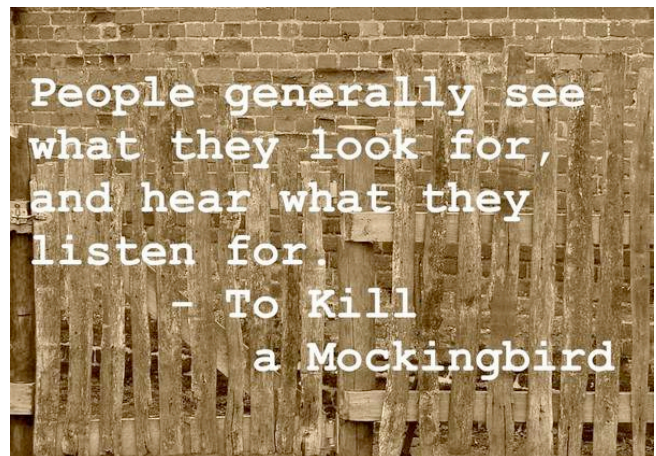
Mensen met soortgelijke mentale modellen “houden het met elkaar”. Ze zoeken elkaar op. Mentale modellen zitten immers niet alleen tussen de oren, maar ook tussen de mensen. Ze zorgen ervoor, dat mensen met elkaar samenwerken of elkaar juist ontwijken: tijdens pleinwacht, koffie drinken, vergaderingen. Men bevestigt elkaar voortdurend. Onze modellen kunnen dan leiden tot gefixeerde gedrags- en denkpatronen waarvan betrokkene zich vaak niet bewust is. Mensen worden bevestigd in hun beelden en komen niet meer op andere gedachten. Als er niet goed mee wordt omgegaan, gelooft ieder teamlid zijn eigen “geloofje”. Bovendien hebben we de neiging om voortdurend op zoek te gaan naar ons eigen gelijk. Naar dingen, die bevestigen wat we vinden. Naar collega’s die met ons “meezingen”, die ons in de comfortzone houden.

Diepgewortelde mentale modellen **kunnen het leren enorm belemmeren**. Zeker als we ons van het bestaan ervan niet of nauwelijks bewust zijn.

Maar: als ze het leren belemmeren, zouden ze dan ook niet het leren kunnen versnellen.....? Dat is zeker zo, als we er tenminste goed mee omgaan.

Dit is de reden waarom het zo belangrijk is, om in een lerende basisschool de mentale modellen te onderzoeken. Door het regelmatig toetsen van onze denkbeelden kunnen we ze veranderen, waardoor ons handelen mee verandert. Echt leren dus! Leren gaat altijd gepaard met verrijking van mentale modellen. Hiervoor open staan is dan een eerste vereiste om teamleren echt tot een succes te maken.

Door samen te leren en te werken worden mentale modellen van individuele mensen verrijkt en met elkaar verbonden tot een gemeenschappelijk gedachtegoed.

Vijf lagen

Onze mentale modellen zijn opgebouwd uit vijf “lagen”:

- kennis: wat weten we ervan?
- meningen en opvattingen: wat denken we? wat vinden we ervan?
- voorkeuren en interesses: wat boeit ons? waarmee hebben we affiniteit?
- waarden en normen: wat vinden we belangrijk? welke criteria hanteren we?
- handelingspatronen: wat zijn we gewend om te doen?

Daarbij spelen ook vaak **emoties** nog een rol: welke gevoelens hebben we hierbij?

Bij schoolontwikkeling richten we ons vaak alleen op de bovenste laag: de kennis. Voor écht leren is het nodig alle lagen als het ware aan te boren en niet slechts de oppervlakkige.

Niet alleen leerkrachten handelen op basis van mentale modellen, ook kinderen doen dit. Dit aspect is van belang als we daadwerkelijk passend onderwijs willen realiseren.

3. HOE KOMEN MENTALE MODELLEN TOT STAND?

Mentale modellen kunnen individueel zijn, maar ook collectief. Collectieve mentale modellen zijn waarheden, die we gezamenlijk hebben. Ze kunnen bijvoorbeeld voorkomen op schoolniveau (“Zo gaat dat hier bij ons op school”) of voor een deel van het team (“Wij van

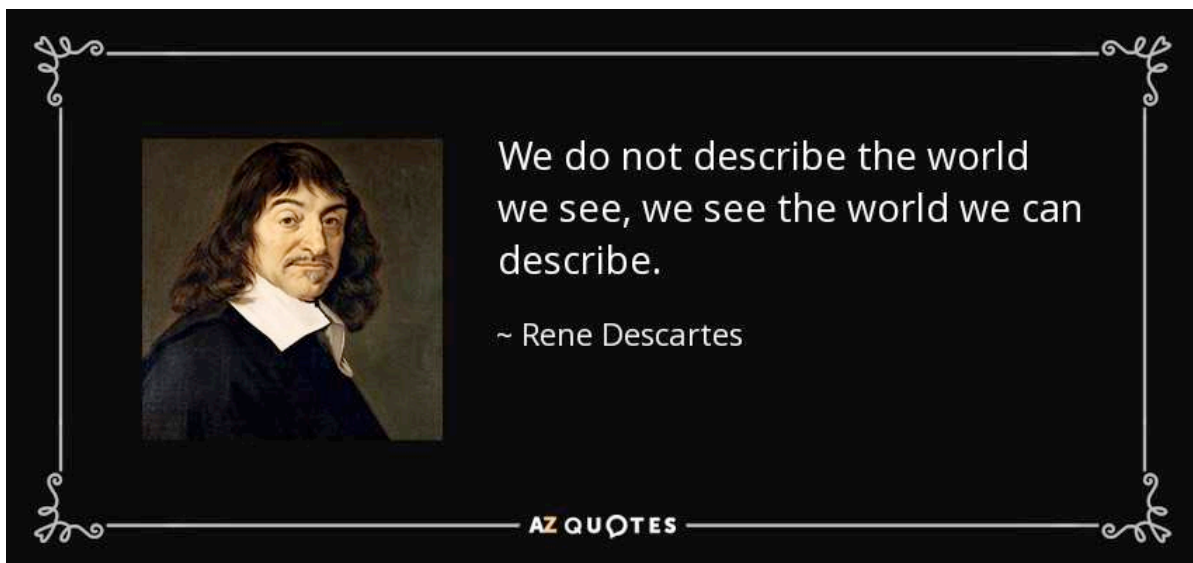
de onderbouw vinden.....”). Ze vormen een belangrijk onderdeel van de cultuur zoals we die in elke school zien. Nieuwe medewerkers nemen deze collectieve mentale modellen vaak snel over: het systeem creëert op deze manier het gedrag!

Andere collectieve mentale modellen horen bij een samenleving als geheel. Hoe wij met zijn allen denken over onderwijs, over leren, hoe we aankijken tegen verschillen tussen kinderen, onze opvattingen over leiderschap, dit alles vloeit voort uit onze collectieve mentale modellen. (zoals b.v. de grote invloed van het machinedenken uit de 18^e en 19^e eeuw)
In dit artikel zullen we ons verder bepreken tot de individuele mentale modellen.

Mentale modellen worden in de loop der tijd ontwikkeld. In ons dagelijks werk, maar ook in tal van andere situaties doen we vele ervaringen op. We praten met mensen, we lezen boeken, we zien dingen gebeuren, we hebben succeservaringen en we krijgen te maken met teleurstellingen. Samen worden ze wel *het biografisch pad* of biografisch perspectief genoemd. Al deze ervaringen hebben op enigerlei wijze invloed op onze kijk op de wereld. We trekken conclusies en komen tot overtuigingen. Deze zijn afgeleid van onze waarnemingen, gecombineerd met onze ervaring.

Dagelijks ontstaan nieuwe mentale modellen, vele binnen enkele seconden. Om dit duidelijke te maken, kan *de inferentieladder* helpen.

De inferentieladder wordt ook wel conclusieladder genoemd. Ze maakt duidelijk, op welke wijze mensen komen tot hun overtuigingen. Uit de dingen die we zien en horen maken we een selectie. Mensen nemen anders waar dan camera's, ze geven er een eigen betekenis aan.

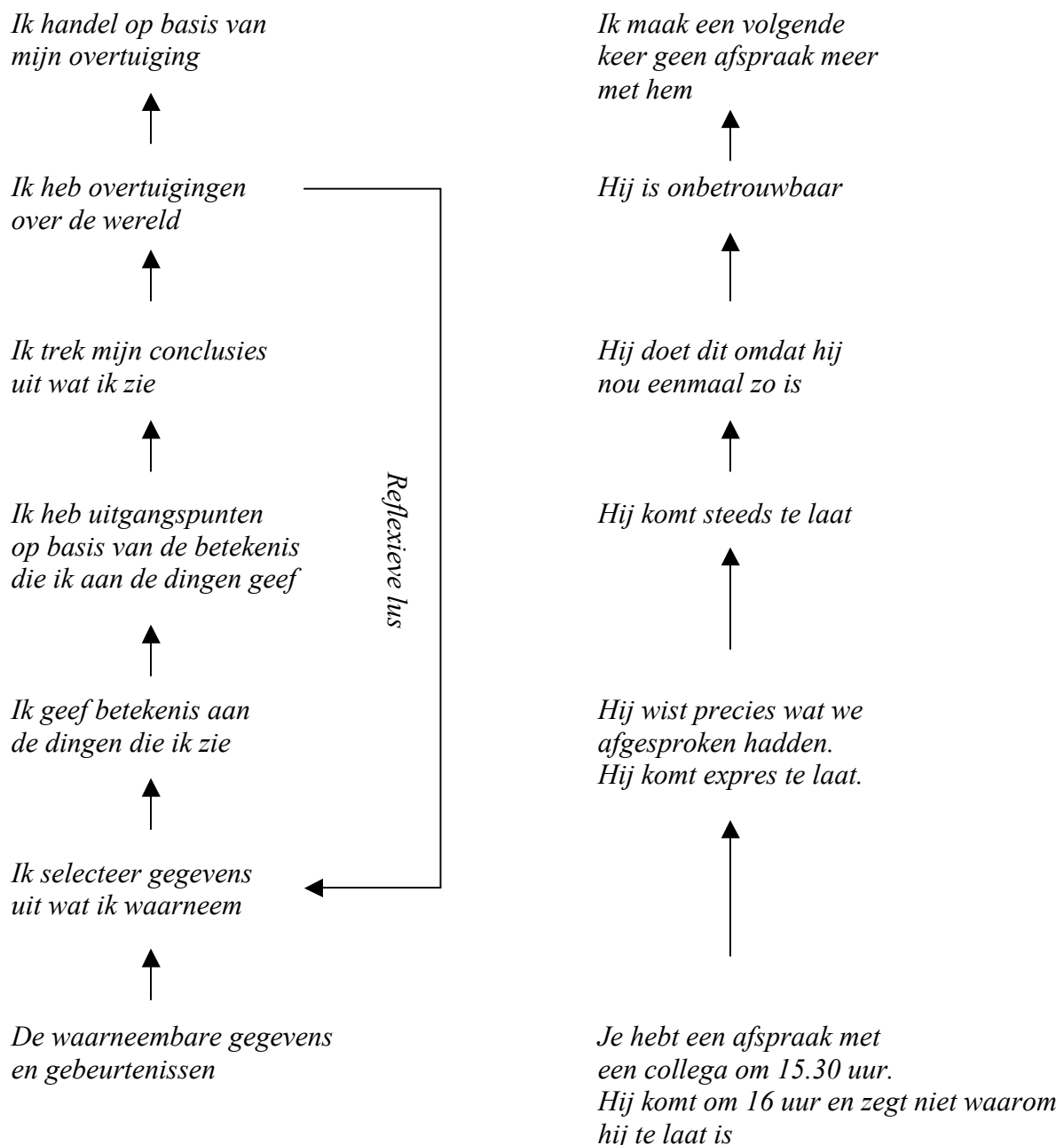

Op basis van de betekenis die we geven aan onze waarnemingen trekken we conclusies en komen we tot overtuigingen. Deze overtuigingen (mentale modellen) gaan niet alleen het handelen sturen, maar hebben tevens invloed op datgene wat we vervolgens selecteren bij het waarnemen. Indien we onze eigen mentale modellen en die van anderen willen onderzoeken, kan het beeld van de conclusieladder ons helpen:

- om ons beter bewust te worden van ons denken
- om ons denken aan anderen zichtbaar te maken
- om naar het denken van anderen te informeren

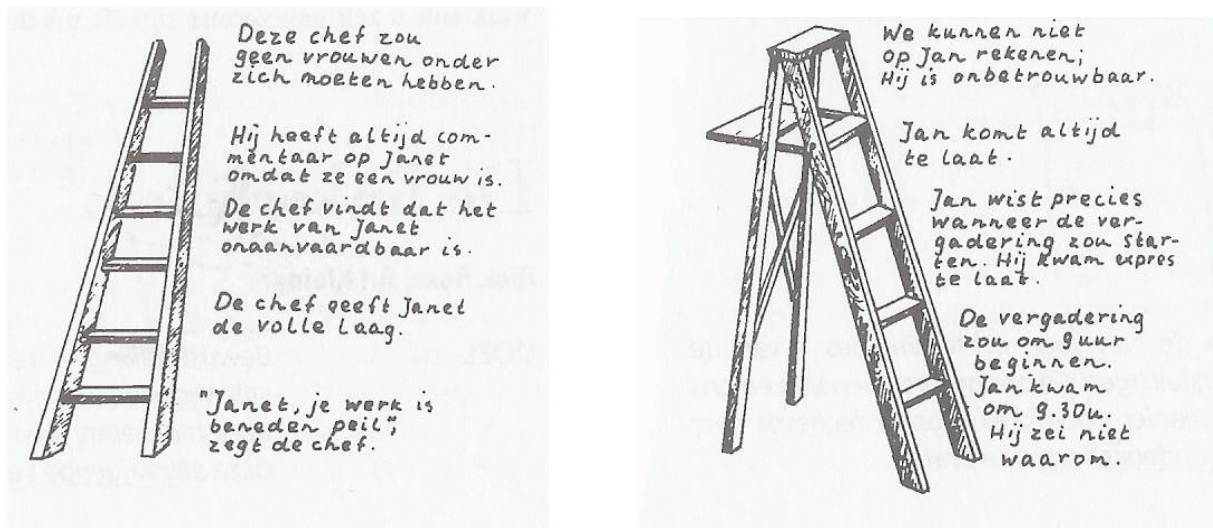
Het biedt mogelijkheden om onze overtuigingen te toetsen op hun deugdelijkheid.

***De meeste problemen ontstaan niet zozeer doordat we iets niet weten
Maar doordat we denken iets zeker te weten dat niet blijkt te
kloppen***

Het enige voor de buitenwereld zichtbare deel zijn de direct waarneembare gegevens (onderaan) en mijn handelen (bovenaan).

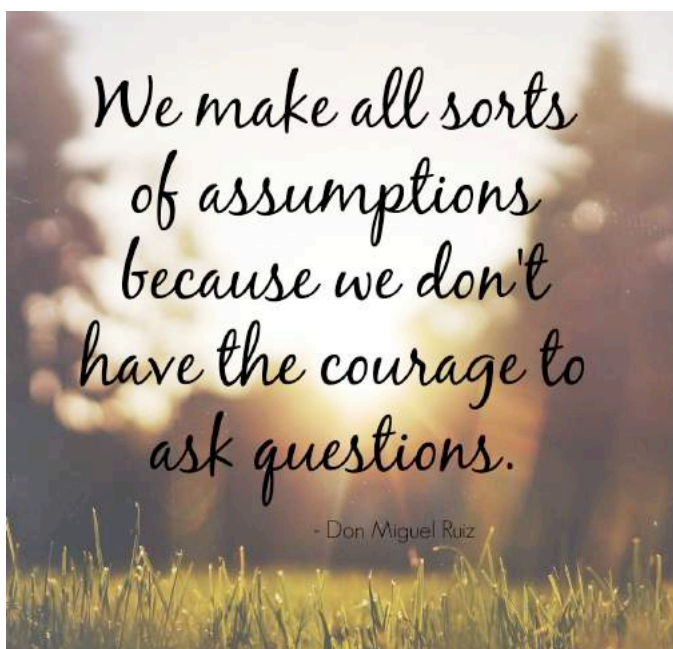
Het middenstuk speelt zich af in mijzelf en blijft verborgen.

Na verloop van tijd blijven de overtuigingen en het daarop gebaseerde handelen bestaan, terwijl ik vaak niet meer weet op grond waarvan mijn overtuigingen tot stand zijn gekomen. Bovendien beïnvloeden mijn overtuigingen de selectie van mijn waarnemingen: als ik een persoon onbetrouwbaar vind, zal ik des te sterk de tekenen van zijn onbetrouwbaarheid zien en ernaar handelen: we gaan op zoek naar ons eigen gelijk. In de ladder wordt dit weergegeven door de reflexieve lus.

We maken dan in nieuwe situaties drie stappen tegelijk op de ladder: de zogenaamde abstractiesprongen. In het dagelijks spraakgebruik wordt dit ook wel **generaliseren** genoemd. De op deze wijze gevormde mentale modellen zijn vaak onbewust en worden zelden onderzocht op hun deugdelijkheid.

Het is dan ook van belang om onze modellen te onderzoeken. In de volgende paragraaf komen enkele mogelijkheden daartoe aan bod.

4. HET ONDERZOEKEN VAN MENTALE MODELLEN: DENKEN OVER DENKEN

4.1. Mentale modellen en communicatie

Mentale modellen kunnen het leren belemmeren. Een leerkracht die zijn eigen opvattingen en werkwijze ziet als dé waarheid, als de enige juiste, zal weinig of niets leren. Er kunnen dan wel allerlei vormen van teamleren "georganiseerd" worden, maar meestal zijn deze dan niet effectief. Een gesprek met anderen is dan slechts gericht op het uitwisselen van deze opvattingen, maar leidt niet tot nieuwe inzichten of nieuw gedrag. In een lerende school staat het leren en de lerende leerkracht

centraal. Alle leren impliceert verandering van mentale modellen; echt leren betekent een verandering van alle vijf de lagen.

Het is voor de hand liggend, dat het veel kan opleveren, indien we in staat zijn om vaardigheden te ontwikkelen in het zich bewust worden, tonen en openbaar toetsen en bespreken van onze mentale modellen.

De belangrijkste vaardigheden, die we daarbij nodig hebben, zijn de reflectie en de communicatie. Met behulp van reflectie zijn we in staat om stil te staan bij onze conclusieladders en om onze communicatie met anderen te verbeteren:

- we kunnen ons beter bewust worden van ons eigen denken en redeneren: metacognitie
- we kunnen ons eigen denken en redeneren zichtbaar maken voor anderen: dit wordt **bepleiten** genoemd
- we kunnen naar het denken en redeneren van anderen vragen: **informer**

Bij dit proces vormt **openheid** een belangrijke waarde:

- meesprekende openheid: eerlijk zijn, bereid zijn om je redeneren aan anderen duidelijk te maken en anderen te helpen hun redeneren helder te krijgen
- introspectieve openheid: open staan voor, de attitude om het eigen denken te onderzoeken (misschien heb ik wel ongelijk)

Openheid is hét medicijn tegen de “ziekte” van het “elkaar-voor-de gek-houden” waar mensen in een school vaak aan leiden.

Mensen zijn vaak heel goed in het zichzelf beschermen tegen het bedreigende dat uitgaat van een leersituatie (gebrek aan introspectieve openheid). Bij problemen zeggen we vaak niet wat we echt denken (gebrek aan meesprekende openheid) of we zeggen het op de verkeerde plek. Daarnaast is het belangrijk, om tijdens een gesprek écht

geïnteresseerd te zijn in de ander. Goede open vragen stellen om het werkconcept van de ander voor jezelf en voor de ander te verhelderen. Goed communiceren is dan ook vooral een kwestie van goed de ladder op en af te lopen! Het gevolg van gebrekkige communicatie is, dat we niet in staat zijn om van elkaar te leren. In een lerende school is deze vorm van leren echter essentieel. Een en ander benadrukt nog een keer het grote belang van het geven en ontvangen van feed-back. Dit gebeurt meestal niet vanzelf. Soms is het nodig gesprekstechnieken samen te oefenen.

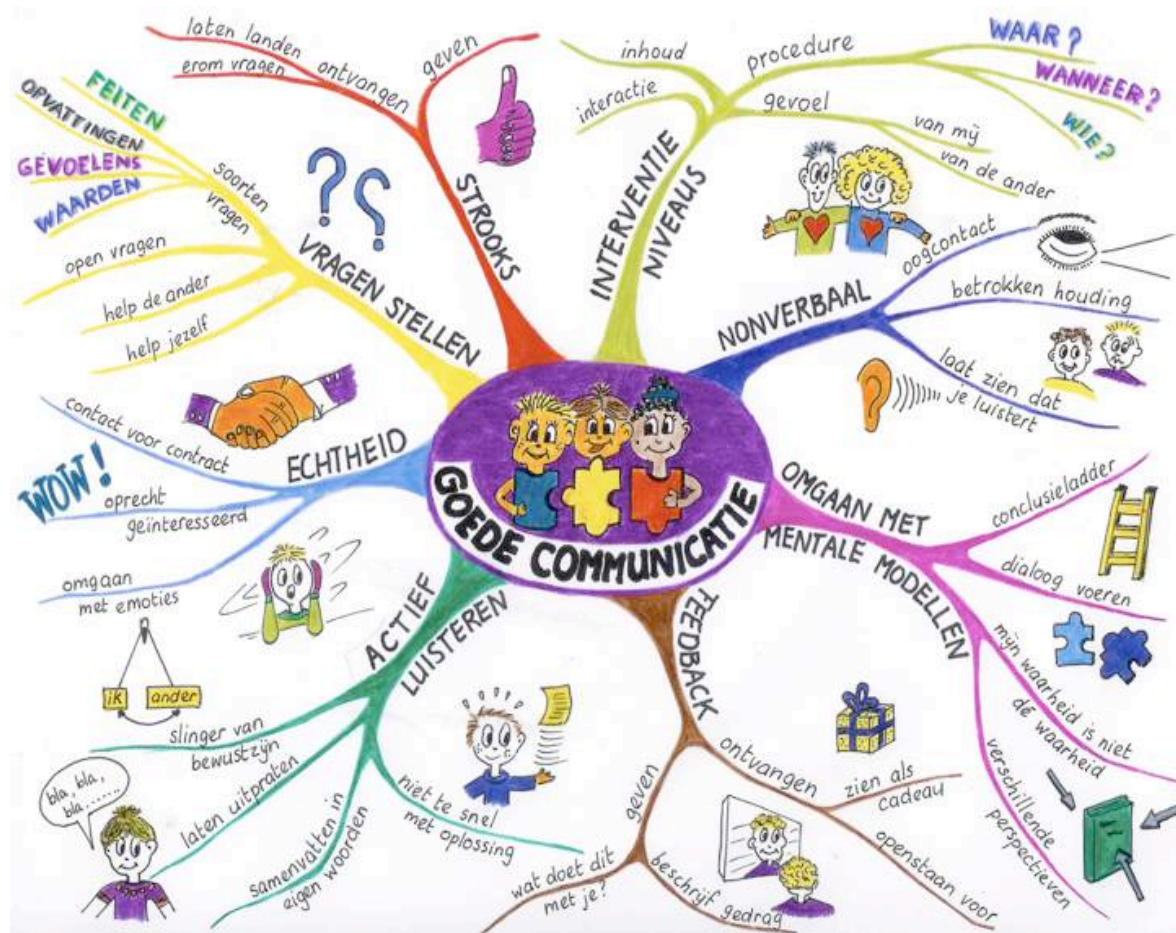
4.2. Wat kunnen we doen om onze denkbeelden te onderzoeken?

Allereerst zal het nodig zijn om in te zien, dat alles wat we ooit kunnen weten, veronderstellingen zijn en nooit “waarheden”. De wereld om ons heen is dermate complex, dat niemand in staat zal zijn om “het” te weten. Ook de schoolleider weet “het” niet! (en hoeft

“het” niet te weten. We zullen moeten beseffen, dat we de hele waarheid nooit zullen leren kennen. Onze overtuigingen zijn dus per definitie niet compleet. Verder is het met name in een lerende school van belang om te leren inzien, welke mentale modellen een rol spelen in ons werk en hoe ze ons handelen beïnvloeden. Veronderstellingen zullen dus aan het licht moeten komen, we moeten ernaar op zoek. We zullen vaardigheden moeten ontwikkelen die nodig zijn bij het leren door persoonlijk contact:

- openheid: zowel meesprekend als introspectief, eerlijk zijn én open staan voor
- feedback kunnen geven en kunnen ontvangen
- dialoog in plaats van discussie
- écht geïnteresseerd zijn in de ander

Met andere woorden: **leren communiceren!**

Van belang is ook een lerende attitude: omzien in actie. Hiermee wordt bedoeld het kunnen en willen nadenken over wat je denkt terwijl je bezig bent (!!)

Voortdurende reflectie waarom dingen lukken of niet, jezelf afvragen wat je zou willen leren en hoe je dat zou kunnen doen.

4.3. Enkele bezinningsvaardigheden die ons daarbij verder helpen:

- **Het leren herkennen van de abstractiesprongen.**
Leren om op te merken wanneer we de sprong maken van observatie naar generalisatie. Zowel bij jezelf als bij de ander. Niet te snel generaliseren, de tijd nemen om te toetsen of

generalisaties wel kloppen en ze niet als feit behandelen. Goed omgaan met mentale modellen impliceert het *op zoek gaan naar je eigen ongelijk....!*

- Is het inderdaad zo dat hij niet te vertrouwen is?
- Is dit kind werkelijk niet gemotiveerd?
- Hebben ouders wel zo weinig belangstelling voor school?

Het gevaar van generaliseren is, dat het vanzelfsprekendheden schept en daardoor het leren belemmert.

- ***Werken met de linkerkolom: uitspreken wat we normaal niet zeggen.***

Hiermee wordt bedoeld: het uitschrijven van een (deel van een) gesprek, waarin de communicatie niet goed verliep.

Je kunt dan de bladzijde verdelen in twee kolommen. Rechts schrijf je wat er daadwerkelijk is gezegd. In de linkerkolom noteer je wat je denkt en voelt, maar wat niet gezegd wordt. Het is een zeer effectieve oefening om te leren zien hoe mentale modellen doorwerken en hoe verborgen veronderstellingen ons gedrag beïnvloeden.

- ***Evenwicht tussen informeren en bepleiten (zie ook 4.1.)***

Reeds eerder werd gewezen op het grote belang van goede communicatie. Via de discipline van het teamleren kunnen we samen gaan denken om tot nieuwe inzichten te komen.

Een van de mogelijkheden is, om in een gesprek onze redeneringen open op tafel te leggen en de ander naar een reactie te vragen:

“Zo kijk ik er nu tegenaan en zo ben ik daaraan gekomen. Hoe klinkt dat? Wat vind je zinnig en wat niet? Zijn er manieren waarop ik mijn visie kan verbeteren?”

Bij deze gesprekken is de bereidheid nodig om de eigen gedachten te (laten) onderzoeken. Als we werkelijk geïnteresseerd zijn in de deugdelijkheid van ons eigen standpunt, zullen we hiervoor open moeten staan.

We maken onze eigen redenering kenbaar en we onderzoeken die op deugdelijkheid; we proberen tevens de redenering van de ander te begrijpen.

Enkele tips hierbij:

Als je je eigen standpunt op tafel legt (bepleiten):

- Vertel hoe je tot je standpunt gekomen bent en op grond van welke “gegevens”
- Moedig anderen aan jouw standpunt nader te onderzoeken
“Zie je hiaten in mijn redenering?”
- Moedig anderen aan andere gezichtspunten naar voren te brengen
“Heb jij anderen gegevens of andere conclusies? Welke?”
- Informeer actief naar meningen van anderen die afwijken van de jouwe
“Wat is jouw idee? Hoe kom je daarbij?”

Als je de standpunten van anderen onderzoekt (informeren)

- Als je veronderstellingen hebt, spreek die dan ook uit en zeg erbij dat het veronderstellingen zijn.
- Noem de gegevens waar je veronderstellingen op gebaseerd zijn
- Stel alleen vragen als je echt geïnteresseerd bent in het antwoord van de ander. Laat die interesse blijken, vooral ook non-verbaal.

- ***Het verschil tussen de verkondigde en de gepraktiseerde theorie.***

“Walk your talk”

Mensen gedragen zich niet altijd overeenkomstig de opvattingen die ze zeggen aan te hangen. Het is belangrijk dat we inzien dat er verschil bestaat tussen onze verkondigde theorie (wat we zeggen) en onze gepraktiseerde theorie (die ons handelen bepalen). Zeggen dat je orde, regelmaat en structuur belangrijk vindt, maar in de klas is het een rommeltje...

Vraag je af of de verkondigde theorie werkelijk belangrijk voor je is, of ze werkelijk deel uitmaakt van jouw eigen visie.

Omdat het vaak moeilijk is om je gepraktiseerde theorie te herkennen kan het nodig zijn, dat iemand anders je helpt. Een meedogenloos eerlijke partner (collega)!! Iemand die je erop wijst: Je zegt dit, maar je doet dat....!

Het oog kan zichzelf niet zien.

5. WAT LEVERT DIT ALLEMAAL OP?

Uit dit artikel moge duidelijk zijn geworden, dat het werken aan mentale modellen geen gemakkelijke opgave is. Toch is het de moeite van de inspanningen waard. Indien we ons willen ontwikkelen in de richting van een lerende basisschool, zullen we ook aan onszelf moeten werken, aan onze veronderstellingen, opvattingen en aan ons handelen van alledag. Anderen kunnen daarbij helpen. Dat is de kans die het werken in een schoolteam je biedt. Samen werken aan een lerende school impliceert reflecteren op jezelf, de ander ondersteunen bij zijn reflectie om zo van elkaar te leren.

Werken aan deze discipline kan jezelf en de school verder helpen, onder andere door:

- Je bewust worden van eigen mentale modellen en hoe ze je handelen sturen;
- Verrijking van eigen standpunten en dus van de kwaliteit van het leven en van het werk;
- Meer diepgang in gesprekken tussen collega's;
- Beter begrijpen van elkaar, meer onderling respect en waardering;
- Leren van en met elkaar;
- Een klimaat waarin het fijn werken is: met openheid, vertrouwen, de bereidheid en de moed om zich kwetsbaar op te stellen;
- Het prettige gevoel verder te komen en anderen verder te mogen helpen;
- Betere onderlinge samenwerking.

***Het grootste onverkende terrein in de wereld is
de ruimte tussen onze oren***